

Sygn. akt V CSK 3/07

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

SSN Gerard Bieniek (sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

Protokolant Piotr Malczewski

w sprawie z powództwa "B. BANK" Spółki Akcyjnej w W.

przeciwko "L." Spółce Akcyjnej w C.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 4 kwietnia 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 5 lipca 2006 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony powodowej na
rzecz strony pozwanej kwotę 5.740,53 zł tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka B. Bank Spółka Akcyjna w W. wniosła o orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym, że pozwana „L.” Spółka Akcyjna z siedzibą w C. ma zapłacić na jej rzecz kwotę 453.190,75 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 31 lipca 2004 r. wraz z kosztami procesu, na podstawie weksla, którego pozwana nie wykupiła w terminie, wystawianego przez J. Leasing Spółka Akcyjna z siedzibą w C. Weksel ten został złożony na zabezpieczenie umowy Nr [...] o kredyt krótkoterminowy zawartej w dniu 30 grudnia 1999 r. pomiędzy J. Leasing Spółka Akcyjna z siedzibą w C., w której prawa i obowiązki wstąpiła pozwana a Bankiem „C.” Spółka Akcyjna w C. Powódka wskazała również, iż pozwana nabywając przedsiębiorstwo J. Leasing Spółka Akcyjna na mocy umowy notarialnej z dnia 10 lipca 2000 r. stała się odpowiedzialną za ciężary i zobowiązania J. Leasing Spółka Akcyjna. Powódka wyjaśniła również, że jest następcą prawnym Banku C. Spółka Akcyjna na skutek połączenia go z B. Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. z dniem 28 lutego 2003 r.

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu nakazowym w dniu 9 września 2004 r. Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z żądaniem pozwu.

Po wniesieniu zarzutów przez pozwaną Sąd Okręgowy w Ł. przekazał sprawę - zgodnie z właściwością Sądowi Okręgowemu w C., który wyrokiem z dnia 20.01.2006 r. uchylił nakaz zapłaty i powództwo oddalił. W sprawie tej ustalono co następuje:

W dniu 30 grudnia 1999 r. pomiędzy J. Leasing Spółka Akcyjna a Bankiem „C.” Spółka Akcyjna została zawarta umowa Nr [...] o kredyt krótkoterminowy w kwocie 460.000,000 zł, aneksowana w dniu 27 marca 2000 r. i 31 maja 2000 r.

W celu zabezpieczenia roszczeń Banku z tytułu udzielonego kredytu J. Leasing SA podpisała i wręczyła weksel in blanco. Zgodnie z deklaracją wekslową Bank „C.” SA miał prawo wypełnić ten weksel na sumę odpowiadającą zadłużeniu kredytobiorcy łącznie z odsetkami, prowizją i kosztami oraz opatrzyć ten weksel

klauzulą bez protestu, datą płatności według swojego uznania, przy czym jako miejsce płatności weksla wskazano siedzibę kredytodawcy.

W dniu 30 maja 2000 r. pomiędzy Bankiem „C.” SA a Polish Leasing Company L. SA została zawarta umowa przewłaszczenia ciągnika marki Volvo i naczepy marki Lambert w celu zabezpieczenia wierzytelności banku wynikających z umowy kredytowej Nr [...]. W dniu 17 lipca 2002 r. Bank dokonał sprzedaży ciągnika marki Volvo za cenę 89.060,00 zł, a uzyskaną sumę zaliczył na poczet należności wynikającej z umowy kredytowej.

W dniu 10 lipca 2000 r. J. Leasing SA zawarła z Polish Leasing Company L. SA notarialną umowę sprzedaży przedsiębiorstwa J. Leasing SA jako zespołu składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej wraz ze zobowiązaniami oraz należnościami przedsiębiorstwa za wyjątkiem firmy, ksiąg rachunkowych, wartości niematerialnych i prawnych, praw i zobowiązań wynikających z umowy rachunku bankowego, za cenę 1.275.000 zł. W § 7 umowy kupujący zobowiązał się do zaspokojenia wierzycieli przedsiębiorstwa zwalniając tym samym sprzedającego z odpowiedzialności za przejęte zobowiązania i obciążenia. J. Leasing Spółka Akcyjna znajduje się aktualnie w stanie likwidacji.

Pismem z dnia 11 lipca 2000 r. Polish Leasing Company L. SA zawiadomiła o zawarciu umowy sprzedaży przedsiębiorstwa J. Leasing SA, wyrażając gotowość zawarcia odpowiednich aneksów do umów kredytowych.

W dniu 29 września 2000 r. Polish Leasing Company L. SA i Bank „C.” SA zawarły aneks nr 3 do umowy o kredyt krótkoterminowy Nr [...] dotyczący wstąpienia Polish Leasing Company L. SA w prawa i obowiązki kredytobiorcy.

W dniu 12 lipca 2001 r. Sąd Rejonowy w sprawie sygn. akt [...] postanowił otworzyć postępowania układowe pozwanej, a postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2002 r. zatwierdził układ zawarty z wierzycielami w dniu 25 marca 2002 r.

W dniu 28 lutego 2003 r. na podstawie uchwał walnego zgromadzenia Banku „C.” SA w C. i B Banku SA w W. doszło do połączenia spółek przez przeniesienie całego majątku Banku „C.” SA w C. na B. Bank SA w W.

W dniu 8 lipca 2004 r. B. Bank SA w W Oddział Sprzedaży Detalicznej wypełnił posiadany weksel in blanco na sumę 453.190,75 zł oznaczając termin płatności na dzień 30 lipca 2004 r. i wezwał pozwaną spółkę do wykupienia weksla.

Dokonując oceny prawnej tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Okręgowy wskazał, że powódka wywodzi swoje roszczenie z weksla wystawionego in blanco przez J. Leasing SA w C na zabezpieczenie roszczeń kredytodawcy wynikających z umowy Nr [...] o kredyt krótkoterminowy, który wypełniła wobec zadłużenia kredytowego. Istota sporu sprowadzała się do rozstrzygnięcia czy pozwana, która nabyła przedsiębiorstwo wystawcy weksla wstąpiła w miejsce wystawcy weksla, tj. J. LEASING SA w C., odpowiada wekslowo. Przepisy ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282) stanowią regulację szczególną w stosunku do przepisów kodeksu cywilnego wynikającą ze specyficznych cech zobowiązania wekslowego. Zatem roszczenie powódki, a w szczególności kwestia przeniesienia praw z weksla, musi zostać oceniona w świetle powyższej regulacji.

W okolicznościach przedmiotowej sprawy niewątpliwym jest to, iż powódka B. Bank Spółka Akcyjna w W. jest uprawnionym wierzycielem wekslowym. Natomiast zobowiązanym z weksla – zgodnie z tekstem weksla - jest J. Leasing SA w C. Na mocy umowy sprzedaży z dnia 18.07.2000 r. pozwana nabyła przedsiębiorstwo J. Leasing SA z wyjątkiem firmy, ksiąg rachunkowych, wartość niematerialnych i prawnych oraz praw i obowiązków z umowy rachunku bankowego w Banku „C.” SA. Pozwana zawarła wprawdzie aneks nr 3 i wstąpiła w prawa i obowiązki kredytobiorcy tj. J. Leasing SA, to jednak strony nie zawarły odrębnej umowy, na mocy której pozwana wstąpiłaby w prawa i obowiązki wystawcy weksla.

W świetle regulacji prawa wekslowego brak jest podstaw do przyjęcia, iż nabycie przedsiębiorstwa stanowiącego własność dłużnika wekslowego powoduje zmiany w treści zobowiązania wekslowego. Tego rodzaju teza byłaby niedopuszczalna z uwagi na to, iż taka forma przeniesienia praw z weksla nie jest znana prawu wekslowemu. Nabycie przedsiębiorstwa stanowiącego własność dłużnika wekslowego nie stwarza następstwa prawnego tak jak w przypadku spadkobiercy, lecz powoduje następstwo pochodne pod tytułem szczególnym,

objęte regulacją kodeksu cywilnego.

Brak po stronie pozwanej odpowiedzialności, której źródłem jest weksel własny podpisany przez J. Leasing Spółka Akcyjna z siedzibą w C. nie oznacza jednak – co podniósł Sąd Okręgowy - że nie istnieje jej odpowiedzialność wobec powódki wynikająca z czynności cywilnoprawnej, jaką była umowa kredytu zawarta przez zbywcę przedsiębiorstwa. Niemniej jednak podstawą odpowiedzialności pozwanej może być jedynie stosunek cywilnoprawny, a z tego powódka nie wywodziła swojego roszczenia, lecz tylko z weksla. Roszczenie powódki oparte na wekslu nie może być zaś uwzględnione, gdyż może być skierowane tylko przeciwko osobie, która podpisała weksel, tj. wystawcy weksla. Podniesiono, że wystawca weksla jako spółka akcyjna istnieje, zatem opierając się na treści deklaracji wekslowej, winna być wezwana do zapłaty weksla.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 5.07.2006 r. oddalił apelację powódki, w uzasadnieniu przytoczył następującą argumentację:

Po pierwsze, odnosząc się do wykładni art. 55¹ pkt 5 k.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej z dnia 14.02.2003 r. (Dz.U. nr 49, poz. 408) wskazał, że nabycie przedsiębiorstwa nie stanowi sukcesji uniwersalnej co do długów. Nabywca nie przejmuje ex lege długów zbywcy związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa, a może to nastąpić jedynie w trybie art. 519 k.c. Przepis art. 526 k.c. (obecnie art. 55⁴ k.c.) przewidywał - ustawowe przystąpienie nabywcy do długów zbywcy, a mianowicie kreował odpowiedzialność nabywcy do wartości nabytego przedsiębiorstwa, o ile wiedział lub powinien wiedzieć o długach. Natomiast art. 55¹ i 55² k.c. odnosiły się jedynie do stosunku wewnętrznego między zbywcą i nabywcą, zaś skutek w zakresie przejścia odpowiedzialności za długi ze zwolnieniem zbywcy następował, o ile spełnione były wymagania zgody wierzycieli.

Po drugie, przy spełnieniu przesłanek z art. 519 § 2 pkt 2 k.c. pozwana weszła w obowiązki kredytowe zbywcy przedsiębiorstwa, wstąpiła w stosunek podstawowy, którego zabezpieczeniem był wystawiony weksel in blanco. Art. 525 k.c. nie może być uznany za podstawę prawną przejęcia zobowiązania wekslowego na inną osobę. Sam fakt wejścia pozwanej w stosunek podstawowy nie spowodował automatycznie wejścia w zobowiązanie wekslowe, a strony

zobowiązania nie podjęły żadnej czynności prawnej mocą której pozwana uzyskałaby przymiot dłużnika wekslowego.

Od wyroku tego powodowy Bank wniósł skargę kasacyjną. Zarzucił naruszenie art. 55² w związku z art. 55¹ pkt 5 k.c. w brzmieniu obowiązującym sprzed 25.09.2003 r. i art. 526 k.c. obowiązującego przed 25.09.2003 r. przez niewłaściwe zastosowanie oraz art. 525 k.c. w związku z art. 519 k.c. i art. 10 prawa wekslowego przez niewłaściwe zastosowanie. Wskazując na powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została ograniczona do zarzutów prawa materialnego, przy czym podstawowy zarzut dotyczący niewłaściwego zastosowania art. 55² w związku z art. 55¹ pkt 5 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 25.09.2003 r. i art. 526 k.c. obowiązującego przed tym dniem, ma charakter podstawowy. Z tego też względu należy go rozważyć w pierwszej kolejności. Sąd Apelacyjny stosując te przepisy wskazał, iż podziela dominujący w orzecznictwie i piśmiennictwie, pogląd, iż także pod rządem tych przepisów nabycie przedsiębiorstwa nie oznaczało sukcesji generalnej w odniesieniu do długów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Nabywca przedsiębiorstwa nie przejmował ex lege długów zbywcy przedsiębiorstwa związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa, a przejęcie tych długów mogło nastąpić w trybie art. 519 k.c., gdy wierzyciele wyrażą zgodę na przejęcie długów zbywcy przez nabywcę przedsiębiorstwa.

Ten pogląd jest kwestionowany w skardze kasacyjnej, w której prezentowane są odmienne poglądy wyrażane w piśmiennictwie. Podnosi się także, że przyjęcie stanowiska Sądu Apelacyjnego stawia pod znakiem zapytania celowość nowelizacji art. 55¹ k.c. dokonanej ustawą z dnia 14.02.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408).

Podjmując ten kluczowy problem stwierdzić należy, że istotnie art. 55¹ k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie wskazanej ustawy nowelizującej (25.09.2003 r.) definiując pojęcie przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, wymieniał w pkt 5 „zobowiązania i obciążenia związane

z prowadzeniem przedsiębiorstw”, co pominięto w obecnej treści tego przepisu. Nie ulega więc żadnej wątpliwości, że zgodnie z treścią art. 55¹ k.c. obowiązującą od 25.09.2003 r. pojęcie przedsiębiorstwa obejmuje wyłącznie aktywa, czynność prawna mająca za przedmiot przedsiębiorstwa, obejmuje wyłącznie aktywa (art. 55² k.p.c.), zaś odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa oparta jest na konstrukcji przystąpienia do długu, co oznacza, iż odpowiada on solidarnie ze zbywcą za długi związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

Poprzedni stan prawny budził istotnie wątpliwości, wszakże w tym miejscu należy stwierdzić, że wbrew stwierdzeniom zawartym w skardze kasacyjnej, celem nowelizacji art. 55¹ k.c. dokonanej w dniu 25.09.2003 r. było zlikwidowanie tych wątpliwości i rozbieżności, jakie prezentowane były w piśmiennictwie. Ma jednak rację Sąd Apelacyjny, że poglądem dominującym w doktrynie, a wyłącznym w orzecznictwie Sądu Najwyższego było stanowisko przyjęte przez sądy merytorycznie orzekające w niniejszej sprawie. Poglądy te w istocie różniły się co do tego, co w przypadku zbycia przedsiębiorstwa było zasadą, a co wyjątkiem. Według bowiem dominującego stanowiska w piśmiennictwie zbycie przedsiębiorstwa obejmowało wyłącznie aktywa (także w stanie prawnym obowiązującym do dnia 25.09.2003 r.), w związku z tym art. 526 k.c. zawsze wchodził w rachubę. Przejęcie długów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa przez nabywcę, zwalniające zbywcę z odpowiedzialności, było oczywiście możliwe, lecz nie jako normalny, zwykły skutek zbycia przedsiębiorstwa, a jedynie wyjątkowo, gdy wierzyciele (art. 519 k.c.) wyrazili zgodę na przejęcie długów zbywcy przez nabywcę przedsiębiorstwa. Drugi pogląd, przyjęty m.in. w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. uchwałę z dnia 18.05.1995 r. III CZP 52/95, OSNC 1995, nr 10, poz. 138) przyjmuje, iż zasadą jest przejęcie długów przez nabywcę przedsiębiorstwa zwalniające z odpowiedzialności zbywcę, co jednak wymaga umów zawartych na podstawie art. 519 k.c.; wówczas wyłączane jest zastosowanie art. 526 k.c. Przepis ten znajduje zastosowanie dopiero wówczas, gdy strony wyłączą z zakresu zbycia przedsiębiorstwa pasywa lub wierzyciele zbywcy nie wyrażą zgody na przejęcie długów przez nabywcę przedsiębiorstwa.

Jeśli więc dokonać analizy tych poglądów, to istotnie różnica sprowadzała się jedynie do tego, czy art. 526 k.c. wchodził w rachubę jako zasada (wyłączała go umowa zawarta w trybie art. 519 k.c.) bądź jako wyjątek (bo regułą było zawarcie umowy w trybie 519 k.c.). W każdym bądź razie nie był przyjmowany w sposób odpowiedzialny pogląd, że przy zbyciu przedsiębiorstwa długi związane z jego prowadzeniem przechodziły *ex lege* ze zbywcy na nabywcę przedsiębiorstwa. W konsekwencji pogląd Sądu Apelacyjnego zajęty w sprawie jest w pełni uzasadniony. Nie może być mowy o żadnym naruszeniu art. 55², art. 55¹ pkt 5 i 526 k.c. w stanie prawnym obowiązującym do 25.09.2003 r.

Drugi zarzut naruszenia prawa materialnego, wysunięty z ostrożności procesowej, związany jest z niewłaściwym zastosowaniem art. 525 k.c., 519 k.c. i art. 10 prawa wekslowego. W ocenie wnoszącego skargę kasacyjną niewłaściwe zastosowanie wskazanych przepisów polegało na tym, że:

- Sąd Apelacyjny pominął fakt, że przy przejęciu długu wygasają tylko zabezpieczenia wierzytelności wyraźnie wymienione w art. 525 k.c.;
- błędnie przyjęto, że zabezpieczenie udzielone przez zbywcę przedsiębiorstwa pozostało w mocy, ale jako zobowiązanie własne wystawcy weksla (zbywcy przedsiębiorstwa);
- błędnie uznano, że przyjęcie przez pozwanego długu podstawowego na podstawie art. 519 k.c. nie pociągnęło za sobą przejęcia związanego z nim zobowiązania dodatkowego wynikającego z wręczenia powodowi weksla *in blanco* na zabezpieczenie spłaty kredytu.

Odnosząc się kolejno do tych zarzutów stwierdzić należy co następuje:

Po pierwsze, wbrew zarzutom zawartym w skardze kasacyjnej Sąd Apelacyjny nie pominął odniesienia do art. 525 k.c. Wyraźnie przecież w uzasadnieniu wyroku stwierdził, że zgodnie z art. 525 k.c. wygasają jedynie te zabezpieczenia, które są wymienione w tym przepisie. Chodzi o poręczenie lub zabezpieczenie w postaci ograniczonego prawa rzeczowego. Wyraźnie też Sąd Apelacyjny stwierdził, że inne zabezpieczenia pozostają w mocy. Takim zabezpieczeniem jest wystawiony przez zbywcę przedsiębiorstwa weksel gwarancyjny.

Po drugie, jest w sprawie poza sporem, że wystawcą weksla in blanco była spółka J. Leasing SA w C. Weksel ten wystawiono na zabezpieczenie roszczeń kredytodawcy tj. Banku „C.” SA – poprzednika prawnego strony powodowej. Nie zakwestionowano uprawnień powodowego Banku jako wierzyciela wekslowego uznając, że wstąpił on we wszystkie prawa i obowiązki przejętej spółki tj. Banku „C.” SA. Weksel in blanco znalazł się więc w posiadaniu powodowego Banku, który go wypełnił w dniu 8.07.2004 r. na sumę 453.190,75 zł, oznaczył termin płatności i wezwał pozwaną Spółkę do wykupienia weksla. Tymczasem, co jest bezsporne, zobowiązanym wekslowo, zgodnie z tekstem weksla była spółka J. Leasing SA tj. zbywca przedsiębiorstwa. Nie jest przy tym kwestionowane, że podmiot będący wystawcą weksla istniał w tym czasie jako spółka akcyjna, a więc ten podmiot winien być wezwany do wykupienia weksla, a w konsekwencji roszczenie z weksla mogła być skierowana wyłącznie wobec tego podmiotu. Podmiotami zobowiązanymi wekslowo są dłużnicy wekslowi, których wyszczególnia art. 47 prawa wekslowego. Warunkiem odpowiedzialności wekslowej dłużników wekslowych jest złożenie własnoręcznego podpisu na wekslu (względnie złożenie podpisu przez pełnomocnika z zaznaczeniem stosunku pełnomocnictwa). Z weksla odpowiada każda osoba, która się na nim podpisała, a w szczególności wystawca weksla własnego jako dłużnik główny. Dług wekslowy wystawcy weksla własnego jest długiem związanym z jego osobą. Podpis wystawcy weksla określa się bowiem jako wymóg konieczny zobowiązania wekslowego osoby wystawcy. Na równi z podpisanym na wekslu odpowiadają jedynie ci, którzy wstąpili w jego miejsce na mocy sukcesji uniwersalnej np. spadkobiercy dłużnika wekslowego. Z taką zaś sytuacją nie mamy do czynienia w niniejszej sprawie, co już wykazano we wcześniejszych wywodach. W pełni uzasadniony jest więc pogląd Sądu Apelacyjnego, że zabezpieczenie wekslowe udzielone przez zbywcę przedsiębiorstwa pozostało w mocy, lecz jako zobowiązanie wekslowe wystawcy weksla tj. zbywcy przedsiębiorstwa. Tej oceny nie zmienia fakt, że pozwany na podstawie art. 519 k.c. przejął dług podstawowy.

Po trzecie, wbrew zarzutom skargi kasacyjnej nie zachodzi żadna logiczna sprzeczność w argumentacji Sądu Apelacyjnego. Ma rację Sąd Apelacyjny wskazując, że z chwilą wręczenia weksla in blanco dochodzi między wystawcą

weksla a jego odbiorcą do zawarcia umowy ukierunkowanej na powstanie zabezpieczenia wekslowego. Zobowiązanie wekslowe istotnie powstaje z chwilą wypełnienia weksla przez uprawnioną osobę, wszakże zobowiązanie to powstaje po stronie dłużnika wekslowego. Tym zaś dłużnikiem był w sprawie wystawca weksla tj. zbywca przedsiębiorstwa. Jest zaś w sprawie poza sporem, że strony nie podjęły żadnych czynności przewidzianych w prawie wekslowym, na podstawie której pozwany wstąpiłby w prawa i obowiązki wystawcy weksla.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., skargę kasacyjną należało oddalić.